

“БЕКТЕМИН”

Ош мамлекеттик университетинин
ректору ф.и.д., профессор Ж.Исаков

Ж.Исаков

06

2017жыл

13.00.01-жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган **Өмүрканова Чынара Токолоңованын “Жогорку окуу жайда аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнү моделдештирүү” аттуу диссертациялык ишине жетектөөчү мекеме болгон Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын**

ПИКИРИ

Илимий теманын актуалдуулугу: Автор белгилегендей, Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине кошулуу шартында өсүп келе жаткан жаш муундарга сапаттуу билим берүү актуалдуу болуп саналат. Бул проблеманы чечүүдө педагогиканы мыкты билген квалификациялык даярдыгы бар мугалимдер чоң роль ойнойт. Мына ушуга байланыштуу заманбап маалыматтык технологияларды, окутуунун инновациялык форма жана методдорун, каражаттарын колдоно билген компетенттүү мугалимдерди ЖОЖдо даярдоонун зарылдыгын аралыктан окутуу билим берүүнүн инновациялык жана келечектүү формасы катары канааттандыраары автор тарабынан мазмундуу ачып көрсөтүлгөн. Ошондой эле аралыктан окутуунун технологиясын пайдалануу менен мугалимдерди даярдоонун системасын үзгүлтүксүз өркүндөтүү стратегиялык, актуалдуу милдеттердин бири экендиги далилденген. Бирок, кыргыз педагогикасында аралыктан окутуунун технологиясын пайдаланууну уюштуруу жана педагогикалык билим берүүнү ишке ашыруунун проблемасы толук кандуу

изилдене электигинин негизинде төмөндөгүдөй объективдүү карама-каршылыктардын бар экендиги автор тарабынан аныкталган:

-ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштурууга болгон муктаждык жана анын натыйжалуулугун жана сапатын жакшыртуунун илимий педагогикалык негизинин жеткиликтүү изилденбегендиги;

-аралыктан билим берүүнүн шартында педагогикалык билим берүүнүн зарылдыгы жана аны уюштуруунун илимий негизделген моделинин иштелип чыкпагандыгы;

-аралыктан билим берүүнүн шартында педагогикалык билим берүүнүн мүмкүчүлүгүнүн таанылгандыгы менен аны ишке ашыруунун педагогикалык шарттарынын аныкталбагандыгы;

-аралыктан билим берүүнүн натыйжалуулугун артыруунун зарылдыгына жараша илимий негизделген окуу- методикалык комплекстеринин иштелип чыкпагандыгы;

Аталган проблеманын актуалдуулугу, анын теориялык жана практикалык маселелеринин учурдун талабына ылайык чечилбегендиги “Жогорку окуу жайда аралыктан билим берүүнүн шартында педагогикалык билим берүүнү моделдештирүү” деген теманы тандап алууга негиз болгон.

Диссертацияда берилген илимий жоболордун, жыйынтыктардын жана сунуштардын негизделишинин даражасы ЖОЖдо аралыктан билим берүү процессин уюштуруунун тажрыйбалык-эксперименталдык изилдөөсүнүн жыйынтыктарын статистикалык негизде анализдөө менен камсыз кылынган, ошону менен бирге изилдөөнүн теориялык өбөлгөлөрү практикалык аспектилери менен ички өз ара байланышта ишке ашырылгандыгы диссертацияда баса көрсөтүлгөн.

Аталган иш өтө зарыл мезгилде, учур талабына шайкеш, абдан олуттуу проблемага арналганы талашсыз жана Өмүрканова Чынара Токолоңованын изилдөөсүнүн темасынын актуалдуулугуна шек жаратпайт.

Диссертациянын түзүлүшү коюлган милдеттерге дал келип, ырааттуу удалаштыкта алардын чечими көрсөтүлгөн.

Диссертациянын көлөмү жана түзүлүшү. Диссертациялык иш изилдөөнүн илимий негизин камтыган киришүүдөн, үч главадан жана алардан пайда болгон корутундулардан, жалпы корутундудан, колдонулган адабияттардын тизмесинен жана тиркемелерден турат . жалпы көлөмү - 170 бет.

Киришүүдө илимий иштин актуалдулугу көрсөтүлүп, изилдөөнүн максаты, милдеттери, объектиси, предмети аныкталган. Изилдөөнүн методологиялык негиздери жана методдору, илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу, практикалык мааниси, изилдөөнүн этаптары жана жыйынтыктары коргоого коюлган негизги жоболор жана изилдөөнүн натыйжаларынын апробациясы чагылдырылган.

Биринчи глава “ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун теориялык өбөлгөлөрү” деп аталып, анда педагогика илиминдеги аралыктан билим берүү түшүнүгү, ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун педагогикалык негиздери изилденген, жогорку мектептин аралыктан окутуунун педагогикалык принциптерде чагылдырылган окутуунун натыйжасы менен процесстин системасына педагогикалык жана уюштуруучулук–техникалык талаптардын жыйындысы, о.э. бул талаптарды аткаруу боюнча окутуучу менен студенттин ишмердүүлүгүнүн ийгилигин камсыздаган шарттар белгиленген.

Биринчи главанын биринчи параграфында ушул багыттагы илимий жана педагогикалык түшүнүктөр, идеялар, көз караштар талдоого алынган. Андан сырткары азыркы кездеги кыргызстандагы аралыктан окутуунун учурдагы абалы, аны чечүүнүн жолдору жөнүндөгү мамлекеттик саясат, расмий документтерге баа берилген. Мисалы, “Кыргыз республикасынын маалыматтык–коммуникациялык технологиялардын негизинде жалпы жана үзгүлтүксүз билим берүүнү өнүктүрүүнү улуттук программасынын Концепсиясында” аралыктан билим берүүнүн төмөндөгүдөй жетектөөчү

тенденциялары белгиленген: глобалдаштыруу (өлкөдөгү аралыктан окутуу аркылуу дүйнөлүк билим берүүчүлүк мейкиндикке чыгуу); билим алуунун үзгүлтүксүздүгү; билим берүүнүн инсандык артыкчылыгына жана анын бакубат жашоосуна, о.э. эртеңки күндүн өндүрүшү менен экономикасынын муктаждыктарына багытталгандыгы; интерактивдүү коммуникациянын толуктугу жана ар түрдүүлүгүнүн камсыздалышы; окутуучу менен студенттин байланышында окутуунун аралыктан жана күндүзгү формаларынын айкалышы; дидактикалык системалар менен аралыктан окутуунун уюштуруучулук–педагогикалык моделдеринин интерактивдүүлүгү. Орчундуу багыт катары каралгандыгы жана бул проблемалардын чечилүүсү билим берүү системасынын натыйжалуу иштешине байланыштуу экендиги белгиленген.

Биринчи главанын экинчи параграфында ЖОЖдордо аралыктан билим берүү процессинин өзгөчөлүктөрү жана аны уюштуруудагы төмөндөгү негизги мүнөздөмөлөр бөлүп көрсөтүлгөн:

-Ийкемдүүлүк. Дисциплинаны өздөштүрүү үчүн өзүнө ыңгайлуу учурда, ордунда жана бир темпте билим алуу.

-Модулдуулук. Көз карандысыз окуу курстардын - модулдардын топтомунан, жеке же топтук керектөөлөргө жооп берген окуу планын калыптандырууга тийгизген мүмкүнчүлүгү.

-Параллелдүүлүк. Окутуунун кесиптик ишмердүүлүк менен бир катарда, б.а. өндүрүштөн ажыратпастан жүргүзүлүүсү.

-Аудиторияны жана окуу маалыматтарын кеңири камтуу. Студенттердин жалпы окуу маалыматтарынын көптөгөн булактарына(электрондук китепкана, маалыматтардын банкы, билимдердин базасы ж.б.) бир учурда кайрылуусу алардан пайдалануусу.

-Үнөмдүүлүк. Окуу аянттарын, техникалык каражаттары, транспорттук каражаттарды натыйжалуу пайдалануу, окуу маалыматын топтоштуруп жана бир түргө келтирип түшүнүү адистерди даярдоого чыгымдын аз жумшалуусу.

-*Технологиялуулук.* Дүйнөлүк мейкиндикке адамдын технология жактан жардам берүүчү маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялардын жаңы жетишкендиктерин билим берүү процессинде колдонуу.

-*Социалдык тең укуктуулук.* Студенттин жашаган жериен, ден соолугнан, материалдык камсыздалгандыгынан көз карандысыз тең укукта билим алуу мүмкүнчүлүгү.

-*Интернационалдуулук.* Билим берүүнү тейлөөнүн рыногунда дүйнөлүк жетишкендиктерди импорттоо жана экспорттоо.

Биринчи главада каралган окутуунун классикалык формасынан аралыктан окутууга өтүүдө социалдык, теориялык методологиялык, нормативдик-укуктук, дидактикалык, технологиялык маанилерин чечүүгө аракет кылуу теманын актуалдуулугун баса белгилей жана изилдөөчүнүн бул аракети мактоого арзыйт.

Экинчи глава “ЖОЖдо аралыктан билим берүү процессин педагогикалык камсыздоонун негизги багыттары деп аталып, теориялык жана практикалык материалдарды талдоонун негизинде төмөндөгү маселелер каралган:

-ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун педагогикалык шарттарын ачуу жана аны илимий методикалык жактан негиздөө;

-Жогорку окуу жайында аралыктан билим берүү процессинде колдонулган маалыматтык технологияларды тандоо;

-Аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнү уюштуруу.

-Аралыктан окуган студенттер үчүн окуу-методикалык комплексин түзүү.

Автор белгилегендей билим берүү системасында окутуунун натыйжалуулугу педагогикалык шарттар максатка ылайык колдонулганда гана артат. Изилдөөнүн жүрүшүндө илимий теорияда жана практикада

топтолгон материалдарды талдоонун негизинде аралыктан окутууну уюштурууда төмөндөгүдөй педагогикалык шарттары аныкталган:

-ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү система катары сайтка электрондук материалдарды жүктөө;

-Студенттерди мультимедиялык класстарда педагогикалык жактан камсыздоо (консультациялар);

-Аралыктан билим алган студенттер менен үзгүлтүксүз байланышта болуу;

-Студенттердин маалыматтык технологиялар тармагындагы даярдыктары, интернеттен маалыматты издөө, телекоммуникациялык тармактардын булактарын колдонуу, электрондук почтанын кызматын өздөштүрүү, маалыматты жөнөтүү жана кабыл алуу жөндөмү калыптанга байланыштуу болот.

Изилдөөнүн жүрүшүндө теориялык жана практикалык материалдарды тандоонун негизинде аралыктан билим берүүнүн төмөндөгүдөй атайын *принциптери аныкталган*: билим берүү процессин уюштуруунун педагогикалык моделинин вариантуулугу; инновациялык жана традициялык формалардын шартка жараша айкалыштырылышы; интерактивдүүлүк; билим берүүчү каттамды тандоо эркиндиги; билим берүүчү процессте педагогикалык коштоону жекелештирүү жана бөлүштүрүү; маалыматтык технологияларды колдонуу менен ачык билим берүүнүн мазмунунун модулдук блоктук түзүлүшкө негизделгендиги, окутуудан студенттин өз алдынча окууга өткөндүгү ж.б.

Илимий изилдөөнүн жетишкендиктеринин бири, бул теориялык булактарга таянуу менен иштелип чыккан педагогикалык билим берүүнүн модели жана анын негизинде аныкталган критерийлер болуп эсептелинет. Автор далилдегендей, бул модель педагогикалык эксперименттин жүрүшүндө системалуу колдонулуп, студент менен аралыктан баланышты бекемдеп, педагогикалык процесстин толук кандуу жүрүшүн камсыз кылган.

Үчүнчү глава “ЖОЖдо аралыктан билим берүү процессин уюштурууну тажрыйбалык-эксперименталдык изилдөө” эксперименттин тастыктоочу жана калыптандыруучу этаптары жүргүзүлүп, салттуу жана аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен окуган студенттерди кесиптик даярдоонун деңгээлин анализдөө менен педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары чыгарылган.

Изилдөөнүн бул этабында автор төмөндөгүдөй милдеттерди чечкен:

1. ЖОЖдун шартында аралыктан окутууну уюштуруунун иштелип чыккан мазмундук моделин апробациялоо.

2. Аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн иштелип чыккан моделин, ОМКнин натыйжалуулугун экспериментте текшерүү.

3. Педагогикалык шарттарды (окуу-методикалык комплекстери менен окуу куралдарынын максатка багыттуулугун; маалыматтык технологиялар менен массалык коммуникациянын каражаттарынын технологиялык негиздери катары колдонуунун системалуулугу менен бүтүндүгүн; студенттер менен окутуучулардын компьютердик сабаттуулугунун камсыздалышын;

Изилдөөнүн максатына жана милдетине ылайык тажрыйбалык-эксперименталдык иш 2011-жылдан 2016-жылга чейинки этапта жүргүзүлгөн. Натыйжада, изилдөөнүн методдорунун жыйындысы, өткөргөн тажрыйбалык-эксперименталдык иштин натыйжасы далилденген, милдеттер чечилген жана төмөнкү практикалык сунуштар берилген.

– ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн моделин пайдалануунун натыйжалуулугу жогорулайт;

– аралыктан окутуу процессинде билим берүүнүн уюштуруучулук-педагогикалык шарттарын эске алуу керек;

– аралыктан окутуунун шартында билим берүүдө окутуунун инновациялык жана зарыл болгон учурда традициялык методдорун айкалыштырса болот;

– көп баскычтуу университеттик билим берүүнүн шартында аралыктан окутууну методикалык жана дидактикалык камсыздоону тереңдетүү керек.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу:

1. Жогорку окуу жайда аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалынын изилденгендигинде.

2. Аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн мазмуну, маңызынын жана аны уюштуруунун педагогикалык шарттарынын аныкталгандыгында.

3. Аралыктан билим берүүнүн технологиясын колдонуу менен педагогикалык билим берүүнүн модели жана “Педагогика” боюнча окуу-методикалык комплексинин иштелип чыккандыгында.

4. ЖОЖдо аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнү уюштуруунун натыйжалуулугу эксперимент аркылуу текшерилип жана жыйынтыктары талдангандыгында турат.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү. Изденүүчү тарабынан иштелип чыккан ЖОЖдо аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн сапатын жогорулатууга жардам берген моделин, педагогикалык шарттарын, окуу-методикалык комплексин, дидактикалык материалдарын, методикалык сунуштарды педагогикалык жогорку окуу жайлардын окутуучулары жана студенттери колдонсо болот.

Изилдөөнүн тажрыйбалык-эксперименталдык базасы: И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин М.Р. Рахимова атындагы Квалификацияны жогорулатуу жана кадрларды кайра даярдоо институту.

Коргоого алынып чыгуучу негизги жоболор:

1. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалын изилдөө, Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине кошулуунун шартында заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу менен окутуунун алгылыктуу формаларын өркүндөтүү керек. Кыргызстандагы билим берүү системасын

модернизациялоонун шартында келечектеги педагогдорду ЖОЖдо аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен даярдоо зарыл.

2. Педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугун камсыз кылган уюштуруучулук-педагогикалык шарттарынын комплекси: а) ЖОЖдо аралыктан билим берүүнүн система катары сайтка электрондук материалдарды жүктөө; б) студенттерди мультимедиялык класстарда педагогикалык жактан камсыздоо (консультациялар); в) аралыктан билим алган студенттер менен үзгүлтүксүз байланышта болуу; г) студенттердин маалыматтык технологиялар тармагындагы даярдыктары, интернеттен маалыматты издөө, телекоммуникациялык тармактардын булактарын колдонуу, электрондук почтанын кызматын өздөштүрүү, маалыматты жөнөтүү жана кабыл алуу жөндөмүн калыптандыруу.

3. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн мазмундук модели жана окуу-методикалык комплекси. Бакалаврларды даярдоонун шартында моделди колдонууда төмөндөгүдөй аралыктан окутуунун принциптери мааниге ээ болот: а) билим берүү процессин уюштуруунун педагогикалык моделинин вариантуулугу; б) инновациялык жана традициялык формалардын шартка жараша айкалыштырылышы; в) интерактивдүүлүк; г) билим берүүчү каттамды тандоо эркиндиги; д) билим берүүчү процессте педагогикалык коштоону жекелештирүү жана бөлүштүрүү; ж) маалыматтык технологияларды колдонуу менен ачык билим берүү чөйрөсү өзгөчөлүгүн эске алуу.

4. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент аркылуу текшерүү жана жыйынтыктарын талдоо, эксперименталдык иштин жүрүшүндө алынган натыйжалар студенттердин «Педагогика» дисциплинасы боюнча билимин, билгичтиктерин жана көндүмдөрүнүн калыптанышына таасирин тийгизе тургандыгын көрсөткөн эксперименталдык иштин жыйынтыгы.

Издөнүүчүнүн жеке салымы: изденүүчү тарабынан аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн модели түзүлгөн, окуу

процессинин жалпы сапатынын деңгээлине бирдиктүү баа берүү методу аныкталган. Окутуу процессинин натыйжалуулугун арттыруу максатында, студенттердин сапаттуу билим алуусун камсыз кылууга багытталган “Педагогика» дисциплинасы боюнча окуу-методикалык комплекси иштелип чыгып, практикага киргизилген.

Изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо жана практикага киргизүү: Изилдөөнүн жүрүшү жана натыйжалары 2011-2016 жылдары республикалык деңгээлде өткөрүлгөн илимий-методикалык конференцияларда, И. Арабаев атындагы КМУнун педагогика кафедрасынын жана “М.Р. Рахимова атындагы Квалификацияны жогорулатуу жана кадрларды кайра даярдоо” институтунун педагогика, психология жана гуманитардык билимдер кафедрасынын жыйындарында талкууланган. Изилдөөнүн жыйынтыктары аралыктан окутуунун окуу пландарын түзүүдө, окуу процессин уюштурууда, окуу-методикалык материалдарды даярдоодо, окуу процессинин жалпы сапатынын деңгээлине бирдиктүү баа берүү методун түзүүдө колдонулган. Аралыктан окуган студенттер үчүн “Педагогика” дисциплинасы боюнча окуу-методикалык комплекси түзүлүп практикага киргизилген.

Диссертациянын натыйжаларынын жарыяланышы: изилдөөнүн натыйжалары 14 макалада жарыяланган. Булардын ичинен 3 макала Россияда жарыяланган.

Диссертация менен авторефераттын дал келүүсү: Өмүрканова Чынара Токолонованын авторефераты толугу менен диссертациянын мазмунуна дал келет жана анын негизги жоболорун чагылдырат. Диссертация жана автореферат логикалык жактан туура түзүлгөн, ички биригүүчүлүгү факт менен берилген материалдарга негизделген.

Диссертациянын берилиши жана мазмундагы мүчүлүштүктөр:

1. Автор тарабынан аралыктан билим берүүнү уюштуруунун практикасын ишке ашыруу максатында окутуучулар үчүн атайын методикалык колдонмо сунушталса болмок.

2.Изилдөөнүн максаттарын формулировкалоодо чаржайыттыкка жол берилген (3.1.1)

3.Изилдөөнүн жыйынтыгы практикалык сунуштар менен эле чектелип калгандай.

Албетте, аталган кемчиликтерди диссертациянын мазмундук чектерин тереңдетүү багытындагы сунуштар катары кабылдоого болот жана алар изилдөөнүн теориялык жана практикалык натыйжаларына олуттуу таасир көрсөтө албайт. Ч.Т.Өмүрканованын кандидаттык диссертациясын өз алдынча аткарган изилдөө катары кароого болот. Изилдөөнүн мазмуну жана андагы алынган жыйынтык жободогу көрсөтүлгөн талаптарга толугу менен жооп берет. Жалпысынан Өмүрканова Чынара Токолоцованын “Жогорку окуу жайда аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнү моделдештирүү”- деген темадагы диссертациялык иши кандидаттык диссертацияларга Кыргыз Республикасынын жогорку аттестациялык комиссиясы тарабынан коюлган талаптарына толук жооп берет, ал эми изденүүчүгө, 13.00.01- жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын ыйгаруу татыктуу деп эсептейбиз.

Расмий пикир Ош мамлекеттик университетинин педагогика кафедрасынын кеңейтилген жыйынында талкууланды (20-июнь 2017-жыл, №10 токтому).

Педагогика кафедрасынын башчысы,
педагогика илимдеринин
кандидаты, доцент:

Тажикова Б.Ш.

ОшМУнун окумуштуу катчысы

Байсубанов М.Т.

